

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Bernardi Primi Clarævallensis Abbatis, Ordinis
Cisterciensium Antesignani, melliflui Ecclesiæ Doctoris
Sermones In Dominicis & Festa per annum**

Bernardus <Claraevallensis>

III. In Festo Annunciationis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39254

In Annuntiatione B. Mariæ, Serm. III. 189

sine difficultate intrat in animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus siccitate laborantibus, oneri magis sit quàm utilitati.

Ex omnibus ergo quæ salvandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit Salvatori. Ipse est enim de quo præcinit Isaias *f*: *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Illud sanè diligenter attende, quod florem hunc de radice non de virga dixerit ascensurum. Quia etenim si nova Christi caro in Virgine creata esset ex nihilo, quod æstimaverunt nonnulli, non de radice flos, sed fortè de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem quia prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quod super eum Spiritus requievit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, non requiescit, carne nimirum adversus spiritum, & spiritu adversus carnem concupiscente: à quo conflictu nos liberet, in quo nihil simile fuit novus homo & verus homo, qui veram carnis nostræ suscepit originem, sed fermentum verus concupiscentiæ non suscepit.

IN FESTO ANNUNCIATIONIS.

S E R M O III.

Quàm dives es in misericordia, quàm magnificus in iustitia, in gratia quàm munificus Domine DEUS noster. Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator æquissime, piissime liberator. Gratis respicis humiles, justè iudicas innocentes, misericorditer salvas etiam peccatores. Hæc sunt, dilectissimi, quæ nobis immensa divitis huius patrisfamilias sanctarum testimoniis scripturarum, hodie quidem, si diligenter advertimus, solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præstant, quæ pariter convenerunt sacrum videlicet tempus Quadragesimæ, & sacratissima dies Annuntiationis Dominicæ. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adulterio mulierem, indulgentia Redemptoris absolvit; hodie innoxium Susannæ sanguinem liberavit; hodie quoquè beatam Virginem singulari munere gratuita benedictionis implevit. Magnum convivium, ubi pariter nobis misericordia, iustitia, & gratia apponuntur. Nunquid non misericordia esca hominum, salutaris omnino & efficax ad medelam? Nunquid non etiam iustitia panis cordis? Et quidem optimè confirmans illud, utpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique Beati qui esuriunt illum, quoniam ipsi saturabuntur.

Habitus est hic sermo, cū festum Annunc. incidet in Sabbatum tertium Quadr. quod die legitur historia Susannæ & Evang. de Adultera.

Cibus anime Misericordia, iustitia, gratia.

* Matt. 5. b buntur * : Nunquid non cibus animæ gratia DEI sui? Dulcissimus fanè, & omnem habens in se suavitatem, & delectamentum saporis. Imò verò hæc sibi omnia pariter vendicans non modò delectat, sed & reficit & medetur.

*b Joan. 8. a Accedamus ad mensam hanc, Fratres mei, & ex singulis dapibus vel modicum aliquid degustemus. *In lege Moyses mandavit huiusmodi lapidari*, aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Pharifæi. Sed ad duritiam lapidei cordis vestri ille locutus est. *Iesus autem inclinavit se* : Domine inclina cælos tuos & descende ^c. Inclinans se & ad misericordiam flexus (neque enim Judaici cordis erat) *digito scribebat*, non jam in lapide, *sed in terra*. Neq; hoc tantum semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulæ, & fortè veritatem & gratiam scribens, & iterum scribens terræ impressisse videtur, secundū quod Joannes Apostolus ait ^d. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est*. Considera denique an videri possit de tabula veritatis legisse : unde refelleret Pharifæos. *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat*. Verbum quidem abbreviatum, sed vivum & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm graviter enim ad verbum hoc saxea corda transfossa, quàm vehemèter hoc uno lapillo contritæ sint lapideæ frontes, rubor ipse confusionis & clandestinus probavit abcessus. Meruit quidem adultera lapidari : sed is punire gestiât, qui dignus non est etiam ipse puniri. Is præsumat à peccatrice exigere ultionem, qui eandem excipere non meretur. Alioquin ipse sibi vicinior, à se incipiat : in se prius sententiam ferat exerceatque vindictam. Hæc Veritas.

Eius est velle punire, qui dignus non est ipse puniri.

Cæterum adhuc minus est. Etsi accusatores refellit hæc Veritas, sed ream necdum absolvit; scribat iterum, scribat gratiam, legat, & audiamus. *Nemo te condemnavit mulier? Nemo Domine. Nec ego te condemnabo; vade, & amplius noli peccare*. O vox misericordiæ, ô auditus lætitiæ salutaris! Auditam fac mihi mane misericordiam tuam; quia in te speravi Domine. Sola nimirum spes apud te miserationis obtinet locum; nec oleum misericordiæ, nisi in vase fiduciæ ponis. Sed est infidelis fiducia, solius utique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas quædam & dissimulatio perniciofa. Quæ enim fiducia ei qui periculum non attendit? Aut quod ibi timoris remedium, ubi nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatium est; nec eget ille solatio qui lætatur cum malè fecerit, & in pessimis rebus magis exultat. Rogemus itaq; Fratres, responderi nobis quantas habeamus iniquitates & peccata, scelera nostra & delicta nobis desideremus ostendi. Scrutemur vias nostras & studia nostra; periculæque
universa

* Psal. 142. *Fiducia capaces nos reddit misericordia.*

Falsa fiducia.

universa vigili intentione pensemus. Dicat quisque in pavore suo, vadam ad portas inferi: ut jam non nisi in sola Dei misericordia respiremus. Hæc verba hominis fiducia à se deficientis & innitentis Domino suo. Hæc inquam, vera fiducia, cui misericordia non denegatur, Propheta attestante, *quoniam beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.* Nec parva itaque suppetit in nobis; In nobis quidem timoris, in ipso autem causa fiduciæ. Suavis & mitis est, copiosæ misericordiæ; præstabilis super malitia; multus ad ignoscendum. Credamus sanè vel inimicis, qui in eo nihil aliud unde occasionem struendæ calumniæ caperent, invenerunt. Compatietur (aiunt) peccatrici, nec sibi oblatam ullatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifestus adversarius legis, cum absolverit lege damnatam. In vestrum, ô Pharisei, caput, tota vestræ malignitatis adinventio retorquetur. Diffiditis causæ, qui iudicium subterfugitis. Nam illa quidem sine injuria legis absolvitur, quæ sine accusatore relinquitur.

Vera fiducia
quænam.

Christus ab
inimicis habet
testimonium
misericordiæ.

Sed consideremus Fratres, quoniam hinc abeant Pharisei. Videtis-ne duos senes (nam à senioribus exire cœperunt ^e) quomodò in po-
mœrio Joachim abconduntur? Susannam quærent uxorem eius: se-
quamur eos: nam iniqua cogitatione pleni sunt contra eam. *Consentire no-*
bis, aiunt senes, aiunt Pharisei, aiunt lupi, qui ab alterius paulo ante, licet
errantis oviculæ fuerant devoratione frustrati. *Consentire nobis, & commi-*
scere nobiscum. Inveterati dierum malorum, modo accusabatis adulterium,
modo adulterium suadetis? Sed hæc est tota iustitia vestra, & quæ palam
arguitis, eadem agitis in occulto. Hinc fuit quod existis unus post unum,
cum ille omnium cõsciis occultorum, vestras tam validè percussisset con-
scientias dicens, *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mit-*
tat. Merito proinde ad Discipulos Veritas ait *&*: *Nisi abundaverit iustitia*
vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cœlorum.
Alioquin dicemus, aiunt, contra te testimonium. Semen Chanaan & non
Juda: nec hoc quidem Moyfes in lege mandavit. An qui decrevit adulte-
ram lapidare, mandavit accusare pudicam? An qui iussit adulteram lapi-
dibus opprimi, etiam iussit contra infontem testimonium ferri? Imò verò
sicut adulteram, sic etiam falsum testem non impunitum esse præcepit ^a.
Sed qui gloriamini in lege, per legis prævaricationem DEUM inho-
noratis.

Ioan. 8. a

Historia Su-
sannæ ex Da-
niele, cap. 12.
Collata cū hi-
storia adultera.

Ioan. 8. a
Matt. 5. c

a Deut. 19. c
Prov. 19. b

Ingemuit Susanna, & ait ^b: *Angustia mihi sunt undique.* Undi. ^b Dan. 13. c
que enim mors. Hinc quidem corporea, inde spiritualis. *Si hoc, inquit,*
egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Vestras ²²
ô Pharisei manus, nec adultera effugit, nec pudica; vestras accusationes, ²²

*Anima salua
corporis da-
mino redi-
meudo.*

nec sanctus, nec peccator evadit. Dissimulatis peccata vestra, ubi inveni-
neritis aliena; Alioquin si quis fortè suum non habet, vestrum ei impin-
gitis crimen. Quid tamen Susanna facit inter mortem & mortem, ani-
mæ scilicet & corporis, undique angustiata? *Melius est mihi, inquit, abs-
que opere incidere in manus hominum, quàm derelinquere legem Dei mei.* Ni-
mirum sciebat ista quàm horrendum sit incidere in manus DEI viventis.
Nam homines cum occiderint corpus, animæ non habent ultra quid fa-
ciant: ille autem timendus est, qui potestatem habet & corpus & animam
mittere in gehennam. Quid familia Joachim tardat? Irruat per postu-
cum, nam in pomerio clamor auditur: Clamor ut luporum gravium, &
balantis oviculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam devorari,
qui ab ipsis eorum faucibus tam dignanter eripuit etiam eripi non meren-
tem. Merito proinde *cum duceretur ad mortem, erat cor eius fiduciam ha-
bens in Domino, quem usque adeo timuisset, ut timorem omnem postpo-
sisset humanum, & ipsius legem, & simul vitæ præposuisset & famæ. Non
enim dictus fuerat sermo huiuscemodi aliquando de Susanna. Sed & parentes
eius iusti erant, & vir eius honoratior omnium Iudeorum.* Merito igitur à
iusto iudice justam de iniustis obtinuit ultionem; quæ tam vehementer
justitiam esurivit, ut propter eam contemneret mortem corporis, oppro-
brium generis, luctum inconsolabilem amicorum.

*Patientia tu-
etur iustitiã.
k Rom. 12. d
& Ezech. 9. a
& Deut. 32.
c**

Et nos, fratres, si à Christo audivimus, nec ego te condemnabo, si
peccare jam nolumus contra ipsum: si in Christo volumus piè vivere,
necesse est sustineamus persecutionem, ne malum pro malo, aut maledi-
dictum pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non serva-
verit, perdet justitiam, hoc est vitam perdet, hoc est, perdet animam suam.
Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus k. Ita prorsus est. Ipse
retribuere, sed si ei vindictam serves, si non tollas ab eo iudicium, si non
reddas retribuendis tibi mala. Faciet iudicium, sed injuriam patienti
in æquitate iudicabit, sed pro mansuetis terræ. Jam vobis (ni fallor) mo-
lestum est, quòd deliciae tardant. Non miremini, deliciae sunt. Non o-
nerabunt quamlibet satiatis, nec à ructantibus quidem poterunt fa-
stidiri.

*De annuncia-
tione Incar-
nation. Do-
mm. ex
Luc. 1. c*

» *Missus est Gabriel Angelus à DEO, in civitatem Galilee cui nomen Na-
zareth.* Miraris quod Nazareth parva civitas, & tanti regis nuncio il-
lustretur & tanto? sed magnus latet in hac parva civitate thesaurus, latet,
inquam, sed homines latet non DEUM. An non thesaurus de Maria?
ubicunque illa est, & cor eius. Oculi eius super eam, ubique respicit hu-
militatem ancillæ suæ. Novit cælum Unigenitus Dei Patris? Si novit
cælum, novit & Nazareth. Quidni sciat patriam suam? quidni nove-
rit hæc

In Annunciatione Dominica, Sermo III. 193

rit hereditatem suam? Caelum ex Patre : Nazareth ex Matre vendicat sibi, sicut ipse se & Filium David, & Dominum esse testatur ^l. *Caelum l' Psal. 113. d*
cali Domino, terram autem dedit filiis hominum. Cedat ergo ei utrumque necesse est in possessionem, qui non modo Dominus, sed & filius hominis est. Audi etiam quomodo terram sibi tanquam filius hominis vendicat, sed & communicat tanquam sponsus. *Flores, inquit ^m, apparuerunt in terra nostra,* neque hinc discrepat quod Nazareth interpretatur flos. *m Cant. 2. c*
Nazareth in-
terpretatur
Flos.
Amat florigeram patriam Flos de radice Jesse, & libenter inter lilia pascitur Flos campi, & Liliū convallium. Commedant enim flores pulchritudo, suaveolentia, & spes fructus, gratia triplex. Teque florem reputat Deus. Et bene ei complaceat in te, si tibi nec honestæ conversationis decor, nec bonæ opinionis fragrantia, nec intentio desit futuræ retributionis. Fructus enim spiritus est vita æterna.

Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum. Quantam gratiam? Gratiam plenam, gratiam singularem. Singularem, an generalem? Utramque sine dubio, quia plenam; & eò singularem, quò generalem: ipsa enim generalem singulariter accepisti. Eò, inquam, singularem, quò generalem: nam sola præ omnibus gratiam invenisti. Singularem quòd sola hanc inveneris plenitudinem. Generalem quòd de ipsa plenitudine accipiant universi. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui ⁿ.* Singulariter quidem fructus ventris tui est, *n Luc. 1. c*
sed ad omnium quidem mentes te mediante pervenit. Sic nimirum, sic olim ros totus in vellere, totus in area, sed in nulla parte areæ totus, sicut in vellere fuit ^o. *o Iudic. 6. g*
In te sola rex ille dives, & prædives, exinanitus; excelsus, humiliatus; immensus, abbreviatus, & ab Angelis minoratus est; verus denique Deus & Dei filius, incarnatus. Sed quo fructu? Nempe ut omnes eius paupertate locupletemur, eius humilitate sublevemur, eius minoratione magnificemur, eius Incarnatione adhærentes Deo incipiamus unus esse spiritus cum eo. *Singularis gratia & prærogativa Mariae.*

Sed quid dicimus, Fratres? Cuīnam potissimum vasi gratia infundetur? Si (ut supra meminimus) capax quidem est misericordiæ fiducia: patientia verò iustitiæ; quale jam poterimus idoneum gratiæ receptaculum exhibere? Balsamum est, purissimum & solidissimum vas requirit. *Gratia idonea non efficit humilitas.*
Et quid tam purum, quidve tam solidum, quam humilitas cordis? Merito proinde humilibus dat gratiam: merito respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. Quoniam merito quæris? Ego utique, quo animum humilem, meritum non occuparet humanum, quo minus libere influeret divinæ gratiæ plenitudo. Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum. *Ad humilitatem quibus gradibus as-*
delectat,

attendendum.
Gratia impedi-
menta re-
movenda.

Primo. Dele-
ctatio peccan-
di.

2. Neglectus
condigne pœ-
nitentiæ &
satisfactionis.

3. Tepor &
defectio à pri-
mo fervore.

p Colof. 3. c

4. Elatio de
propriis me-
ritis.

q Luc. 18. b*

Pharisai orā-
ti arrogantiā,
& elatio.

Vacuus abiit
quia plenum
se præsumpsit.

o Sap. 4. c

o Cant. 6. d

delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutavit, ne sit gratiæ capax, propriis vitiis præpeditur. *Secundò* quoque ubi corrigere mores, & priores nequitias de cætero non iterare proponit, ipsa tamen peccata præterita licet jam amputata quodammodò videantur; dum in eo manent, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione laventur, donec succedentibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio fiant. Sed vè tibi si fortè vitiis & peccatis perniciosior successerit ingratitude. Quid enim tam evidenter gratiæ adversatur? Tepescimus processu temporis à fervore conversationis nostræ, paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, ut consummemur carne, qui spiritu cœperamus. Inde enim est ut minus ea sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, indevoti pariter & ingrati. Timorem Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem: verbosi, curiosi, faceti etiam detractores & murmuratores, vacantes nugis, fugitantes labores disciplinæ, quoties sine nota id licet; quasi ve ò confestim sit etiam sine noxa. Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiam nobis deesse miramur? Jam verò si quis juxta Apostolum *p*, ut Verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet, gratus est, si quis devotus, si quis sollicitus, si quis spiritu fervens, caveat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur: alioquin nec huiuscemodi quidem animum intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo jam invenit gratia locum sibi.

Consideretis Pharisaum illum orantem *q*. Non erat raptor, non injustus, non adulter. An sine fructibus pœnitentiæ erat? Jejunabat bis in sabbato, decimas dabat omnium quæ possidebat. Sed ingratum forsitan suspicamini. Audite quid dicat. *Deus gratias ago tibi.* Sed non erat vacuus, non erat exinanitus, non erat humilis, sed elatus. Non enim quid sibi deesset scire studuit, sed exaggeravit meritum suum, nec erat solida plenitudo, sed tumor. Vacuus proinde rediit: quia plenitudinem simulavit. Nam Publicanus ille qui exinanire seipsum, qui vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliozem. Nos ergo, fratres, si gratiâ cupimus invenire: sic de cætero abstinemus à vitiis, ut de præteritis quoq; peccatis dignè pœniteamus. Nihilominus quoq; solliciti simus, & devotos nos Deo, & verè humiles exhibere: huiusmodi nempe animas gratanter respicit pro illo respectu, de quo Sapientis ait *r*: *Quoniam gratia & misericordia DEI est in sanctos eius, & respectus in electos illius.* Et fortè propterea quater revocat animam quam respicit dicens. *Revertere, revertere Sanna- mitis, revertere, revertere ut intueamur te:* quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscientia peccatorum: sed nec in tepore & torpore ingritudinis, aut in elationis cæcitate persistat. A quo nos

quadri

Dominica Palmarum, Sermo I. 195

quadripartito periculo revocare & eripere dignetur, qui factus est nobis à DEO sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio JESUS Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per infinita secula seculorum. AMEN.

AD LECTOREM.

Huc referri possunt IV. sermones De Laudib. Virg. Matris, alias, super Missus est, supra in Adventu positi. Item Sermo, de Verbis Apoc. 22. Signum magnum apparuit &c. inf. in Assumpt. B. V. poni solitus, huc potius spectare videtur.

DOMINICA PALMARUM.

De tribus ordinibus obsequentium Christo.

S E R M O I.

Non sine causa spiritum Sponsi pariter & DEI sui habens Ecclesia, processionem hodiè nova quadam & mira coniunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet, passio planctum. Quoniam ergo sapientibus & insipientibus debitores sumus: videamus quid utrisque conferat hæc coniunctio. Et prius quidem quid secularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat secularis anima, videat & intelligat, quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque cœpit facere & docere, non solum verbis prædicans, sed exemplis: quod antè prædixerat per Prophetam ^b. Quoniam *omnis caro scænum, & omnis gloria eius, tanquam flos scæni*: etiam apparens in carne manifestè studuit probare in seipso. Unde & processionis gloria voluit sublimari: qui paulò post sibi noverat imminere diem ignominiosissimæ passionis. Quis ergo sperare jam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit, Creatore temporum & conditore universitatis, post exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliationem sequi? In eadem enim civitate, à plebe eadem, & eodem tempore, nunc quidem processionis gloria & divinis est laudibus honoratus: postmodum verò interrogatus contumeliis & tormento, & cum sceleratis deputatus. Hic est transitoria finis lætitiæ: hic fructus gloriæ temporalis. Propterea prudenter orat Prophetam, ut cantet Domino gloria eius, & non compungatur ^c, id est, processionem habeat, quam passio non sequatur.

Vobis autem, charissimi, tanquam spiritualibus spiritualia comparantes, in *processione* quidem cælestis patriæ repræsentamus gloriam, in *passione* monitramus viam. Nam si in *processione* quidem venit tibi in mentem futura illa lætitia, & exultatio multa nimis, quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, si tota concupiscentia videre desideras

Sermones S. Bernardi.

B b

Processionis hodierna & passionis coniunctio quid sibi velit.

Quid secularibus hinc discendum.

b Esa. 40. b Mandi & gloriæ temporalis inconstantia.

c Psal. 29. c

Quid Religiosis & spiritualibus discendum ex coniunctione hodiernæ processionis & passionis.

diem